

Література:

1. Кірін Р.С., Хоменко В.Л., І.М. Коросташова І.М. Інтелектуальна власність: підручник. Д.: Національний гірничий університет, 2012. 320 с.
2. Михайлів М.О. Права інтелектуальної власності як об'єкт міжнародних спадкових відносин. *Юридичний вісник*. 2020. № 3. С. 125-134.
3. Ізбаш О.О. Міжнародні аспекти захисту міжнародних прав. *Lex Portus*. 2018. № 2. С. 79-94.
4. Міжнародне приватне право: підруч. для студ. юрид. вищ.навч. закл.: ред. Жушман В.П., Шуміло І.А. 10-те вид. Харків: Право, 2012. 320 с.
5. Зоря С.Ю. Особливості захисту інтелектуальної власності у міжнародному праві. *Теорія та практика державного управління*. 2016. № 1. С. 1-6.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-61>

СПАДКУВАННЯ ІНОЗЕМЦЕМ ТА ОСОБОЮ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ В УКРАЇНІ

Достдар Руслана Миколаївна

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри морського та господарського права
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Зубченко Аделіна Русланівна

*студентка IV курсу факультету морського права
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

В умовах глобалізації взаємовідносини між державами стають тіснішими, що є наслідком численних міграційних процесів та приєднання України до багатосторонніх міжнародних договорів. Сьогоднішня ситуація провокує все більшу появу іноземних спадкоємців, які мають спадщину в Україні. Нерідко в склад спадщини входить земельна ділянка і такий порядок речей потребує особливої уваги.

Дослідженню проблематики спадкування у міжнародному приватному праві присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених-

правознавців, зокрема Б. С. Антімонова, В. В. Васильченка, Г. К. Дмитрієвої, Ю. О. Заїки, А. Я. Сивоконя, Я. М. Шевченко, Л. В. Шевчук та ін. Що стосується спадкування іноземцями земельних ділянок, то такі дослідження не є настільки численними – можемо виділити праці Крицуна Т. Р., Корнеєва Ю. В., Самойлова М. О.

Правовідносини у справах щодо земельної ділянки повинні розглядатися детально і широко, адже для такої аграрної країни як Україна, земля є одним з найважливіших ресурсів. Це твердження викладене в Конституції України ст. 14, яка проголошує: «Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави». Отже, особливу увагу потрібно приділити таким правовим відносинам як спадкування земельної ділянки, особам які не є громадянами України, адже предметом спадкування виступає саме право власності на земельну ділянку.

Для врегулювання спадкових відносин з іноземним елементом щодо нерухомого майна (нерухомості), незалежно від того перебуває це майно в Україні чи в іншій державі, застосовується одна і та ж колізійна прив'язка – право держави, на території якої знаходиться це майно (*lex rei sitae*). Відповідно до норм Закону України «Про міжнародне приватне право» спадкування нерухомого майна регулюється правом держави, на території якої знаходиться це майно [1, с. 55].

Згідно з ст. 71 Закону України «Про міжнародне приватне право» спадкування нерухомого майна, яке знаходиться в Україні, регулюється правом України. Це означає, що для спадкування нерухомого майна необхідно пройти процедуру, передбачену законодавством України, і не має значення, де складений заповіт чи де востаннє проживав та помер спадкодавець [2].

Законодавства всіх держав безсумнівно визнають нерухомістю земельні ділянки. До того ж земля є специфічним об'єктом, адже з нею пов'язується державна безпека і ознака державності загалом. Як об'єкт спадкового права земельна ділянка має певну специфіку, адже вона є складною річчю, яка складається з різнорідних речей (грунту і всього, що знаходиться над та під поверхнею землі). До того ж законодавства різних держав можуть вмішувати обмеження щодо можливості знаходження у праві власності іноземців земельних ділянок [1, с. 56]. Відповідно до цього законодавець у ч. ч. 2, 3, 4 ст. 81 Земельного кодексу України встановив загальні положення щодо набуття права власності на землі несільськогосподарського та сільськогосподарського призначення іноземцем.

Відповідно до п. 1 ст. 19 Земельного кодексу України, землі України за основним цільовим призначенням поділяються на дев'ять категорій, до них належать: землі сільськогосподарського призначення; житлової та громадської забудови; природно-заповідного й іншого природо-

охоронного призначення; землі оздоровчого призначення; землі рекреаційного призначення; землі історико-культурного призначення; землі лісогосподарського призначення; землі водного фонду; землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони й іншого призначення.

Наявність великої кількості земель різного роду призначень зовсім не означає, що на всі з них можливе набуття права приватної власності, а, отже, не може виникати і спадкування.

Згідно із ч. 4 ст. 84 ЗК України, не можуть передаватись у приватну власність: «землі атомної енергетики та космічної системи; землі під державними залізницями, об'єктами державної власності повітряного і трубопровідного транспорту; землі оборони; землі під об'єктами природно-заповідного фонду, історико-культурного й оздоровчого призначення, що мають особливу екологічну, оздоровчу, наукову, естетичну й історико-культурну цінність, якщо інше не передбачено законом; землі лісогосподарського призначення, крім випадків, визначених Кодексом; землі водного фонду, крім випадків, визначених Кодексом; земельні ділянки, які використовуються для забезпечення діяльності Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади, Національної академії наук України, державних галузевих академій наук; земельні ділянки зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи; земельні ділянки, закріплені за державними закладами професійної (професійно-технічної) освіти; земельні ділянки, закріплені за державними закладами фахової передвищої освіти...» та інші [4, с. 51–52].

Отже, якщо для громадяни України приватизувати зазначені земельні ділянки є протиправним, то для іноземців мати право власності на ці ділянки є також забороненим. Законодавство України не містить обмежень щодо набуття права на земельну частку (пай) будь-якими особами (юридичними чи фізичними, резидентами чи нерезидентами) у випадку спадкування за законом чи за заповітом. Водночас реалізувати права на земельну частку (пай) шляхом виділення в натурі і оформлення у приватну власність земельні ділянки для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства чи особистого селянського господарства можуть лише громадяни України та юридичні особи України в силу вимог ч. 5 ст. 22 ЗКУ [3, с. 147–148].

Право власності на земельну ділянку розповсюджується на простір, що знаходиться над та під поверхнею ділянки на висоту і на глибину, необхідні для зведення житлових, виробничих та інших будівель і споруд. За ч. 2 ст. 81 Земельного кодексу України «іноземні громадяни та особи без громадянства можуть набувати права власності лише на земельні ділянки

несільськогосподарського призначення в межах населених пунктів, а також на земельні ділянки несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів, на яких розташовані об'єкти нерухомого майна, що належать їм на праві приватної власності». При цьому ч. 3 цієї статті уточнює підстави набуття іноземними громадянами та особами без громадянства права власності на земельні ділянки, серед яких є прийняття спадщини.

Іноземці та особи без громадянства можуть набувати право власності на земельні ділянки несільськогосподарського призначення, у межах та за межами населених пунктів, шляхом укладання договорів купівлі-продажу, ренти, дарування, міни чи іншими договорами про відчуження; викупу земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти нерухомого майна, що належать їм на праві власності, або ж прийняв спадщину.

Щодо земель сільськогосподарського призначення, їх набуття у власність іноземною особою є неможливим. Виняток становлять землі сільськогосподарського призначення, що прийняті у спадщину іноземцями, але протягом одного року такі ділянки повинні бути відчужені. За нормами земельного законодавства не відчуження земельної ділянки іноземними особами у встановлений строк є підставою для припинення права власності на земельну ділянку відповідно до п. «е» ст. 140 ЗК України. У разі невиконання цієї вимоги настають наслідки, передбачені п. «д» ст. 143 ЗК України, а саме «право власності на земельну ділянку може бути примусово припинене» [4, с. 57].

Аналогічний обов'язок покладається на іноземних юридичних осіб (ч. 3 ст. 82 ЗК України). Законодавство не передбачає реальних можливостей у зазначених суб'єктів виконати покладені на них ЗК України обов'язки щодо відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення [1, с. 57].

Отже, зважаючи на зазначене вище стає очевидно, що для іноземних громадян та осіб без громадянства спадкування земельної ділянки як несільськогосподарського так і сільськогосподарського призначення є складним та обтяжуючим процесом. Спадкування і набуття права власності на земельну ділянку несільськогосподарського призначення не є неможливим для іноземного громадянина або особи без громадянства хоча і може викликати певні труднощі. А ось у випадку спадкування земель сільськогосподарського призначення іноземець повинен відчужити цю землю на користь держави, хоча заборони на оренду такої землі після її відчуження немає.

Література:

1. Самойлов М.О. Проблематика спадкування земельних ділянок в Україні іноземними громадянами. *Науковий юридичний журнал*. 2016. № 2. С. 55-58.
2. Спадкування майна в Україні іноземцями. *Liga 360*: веб-сайт. URL:<https://ips.ligazakon.net/document/EA016564> (дата звернення: 10.12.2023).
3. Габріадзе М.Р. Особливості виникнення та реалізації спадкового права на земельну ділянку. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2023. № 38. С. 144-150.
4. Кришун Т.Р., Корнеєв Ю.В. Особливості набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського та іншого призначення іноземними громадянами. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. 2020. № 6. С. 50-56.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-62>

КОЛІЗІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН

Достдар Руслана Миколаївна

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри морського та господарського права
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Лисиця Роман Володимирович

*студент IV курсу факультету морського права
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Інтенсифікація міграційних та інтеграційних процесів тягне за собою ускладнення правовідносин з іноземним елементом. Сімейні правовідносини не є винятком у цьому контексті. Це ускладнюється ще й тим, що сімейне право істотно відрізняється в різних державах (особливо це помітно, коли держави належать до різних правових сімей), що робить його погано придатним для уніфікації в міжнародно-правовій площині. У